

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Általános kérdések

07/261

SUKIASÂN, E.R.: O dostupe: svobodnom i otkrytom =
Naučn. Teh. Bibl. 2007. 5.no. 58-63.p.

A szabad és a nyílt hozzáférésről

Használó; Hozzáférhetőség; Igény; Terminológia

A szerző a folyóirat ugyanezen számában megjelent Matlina-cikkre reagálva fejt ki álláspontját. Matlina a szabad illetve a nyílt hozzáférés fogalmát a könyvtári állományokra is vonatkoztatja, a szerző szerint azonban könyvtári állományok tekintetében a szabad hozzáférés kifejezés nem alkalmazható. Nem szabad összekeverni a választás szabadságát a könyvek elhelyezésének műszaki vonatkozásaival és a könyvtárban az olvasó által követendő útnak a technológiájával. Az angol-orosz szótárban nincs egyértelmű fogalom a szabad hozzáférésre, a szabad (free) fogalom sok esetben a térítésmentességet (free of charge) jelenti, de a charge szónak is több értelme van.

2006. július végén jelent meg és lépett hatályba *Az információról, információs technológiákról és az információ védelméről* c. szövetségi törvény, amely szerint az információhoz való hozzáférés lehetőség információt kapni és hasznosítani. A törvényben nem csak a közvetlen kapcsolatról, a fizikai elérésről van szó. A hozzáférés nem csak az állományokat jelenti a maguk fizikai valóságában, hanem a távoli elérést is. Az internet segítségével nem csak a könyvtárak elektronikus katalógusai váltak elérhetővé, hanem maguk a digitalizált dokumentumok is. A szabadság viszonylagos fogalom, még a szabad országok-

ban is. Mindig vannak olyan dolgok, amelyek nem hozzáférhetők mindenki számára, mindig jelennek meg olyan könyvek, amelyek nem kerülnek kereskedelmi forgalomba és a könyvtárak állományába.

Az amerikai olvasókat nem izgatja az a szabadság, amely Oroszországban gondot jelent: ha nem felel meg a legközelebb lévő könyvtár állománya, amely valószínűleg egy könyvtári hálózat tagja, fiókkönyvtára, a városi könyvtár bibliobusza stb., akkor a keresett könyvért az olvasó elmegy a könyvtár elektronikus katalógusába. Az USA-ban egyre kevesebb az önálló könyvtári katalógus, helyettük egy-egy város, régió, hatóság könyvtárai közös katalógust építenek. A keresett könyvet azután a legközelebbi közkönyvtár megszerzi az olvasónak. Továbbmenve: az egyetemi könyvtárak is mindenki számára nyitottak, a közkönyvtári hálózat részét jelentik. Ezzel szemben Oroszországban nem épülnek sem városi, sem nagyobb köz-igazgatási egységek közös katalógusai, a közkönyvtárak és az egyetemi könyvtárak között leküzdhetetlenek az akadályok. Az állományokban annyi minden van, ami felesleges, hogy egyelőre korai beszélni azok megnyitásáról.

A nyitott (nyílt) könyvtárban mindennek érhetőnek kell lennie: ha az olvasó kérdez valamit, nemcsak válaszolni kell neki, hanem gondolkodni kell azon, miért tette fel a kérdést. A pszichológiával is foglalkozó külföldi könyvtárosok tudják, hogy nagyon kevesen kérdeznek. Az egész könyvtárnak az olvasó érdekében kell dolgoznia.

A szabadság – a Kongresszusi Könyvtár példájával élve – ott kezdődik, amikor a könyvtárba bárki bemehet anélkül, hogy olvasójegyet váltana vagy személyi igazolványával bizonyítania kellene a lakóhelyét. A Kongresszusi Könyvtárban naponta több száz turista fordul meg, táskákkal

és hátizsákokkal, és sem a bejáratnál, sem a kijáratnál senki sem állítja meg őket, holott a biztonsági szolgálat működik. A nyílt társadalomban a könyvtárak valódi filozófiája arra épül, hogy a könyvtár az olvasóké. Az olvasók határozzák meg a könyvtár tevékenységének fő irányait, a könyvtár vezetősége az olvasóknak (és nem a főhatóságnak) számol be. Az olvasók tudják, hogy a könyvtár az ő pénzükből működik, a pénzügyi alapok az ő általuk fizetett adókból képződnek. Ha az olvasó nincs megelégedve a könyvtárnak juttatott költségvetéssel, megírhatja a helyi sajtóban, kezdeményezheti a helyi polgármester leváltását stb., vagy még ezt megelőzően a választási kampányban követelheti a jelölt programját, majd az ígérek betartását. A könyvtárosok csak bérmunkások, fizetésük az olvasók pénzéből van.

Mindez az oroszországi szövetségi törvényben is le van fektetve. A jogokkal azonban csak akkor tudunk élni, ha elméletek helyett a gyakorlati megvalósítással foglalkozunk.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Nemzeti könyvtárügy

07/262

MÜHLSCHEGEL, Ulrike - MÜLLER, Christoph: Das Bibliothekswesen in Uruguay = Bibliotheksdienst. 41.Jg. 2007. 6.no. 615-623.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

A könyvtárügy Uruguayban

Könyvtárügy

Uruguay Latin-Amerika leginkább európai jellegű országa, viszonylag kiegyensúlyozott gazdasági és művelődési viszonyokkal. A hivatalos művelődéspolitikai nyilatkozatok a könyvtár szerepét fontosnak tartják, ámde az elmúlt időszak finansziális megszorításai következtében a könyvtári ellátás Uruguayban sokkal rosszabb

annál, mint amit az ország általános művelődési szintje megkövetelne.

A nemzeti könyvtár (alapítva: 1816) az ország fővárosa, Montevideo központjában kapott helyet. Központi raktára, könyv- és folyóirat-olvasóterme mellett a Sala Uruguayban őrzik a különösen védett anyagot. Külön raktáruk és olvasótermük van a különgyűjteményeknek is. A könyvtár állományáról nincsenek pontos, számszerű adatok, ugyanis az azt feltáró cédulakatalógus egyike sem teljes. A katalógusok építése nehézkesen halad, mivel a könyvtárban húsz éve létszámstop van, a 180 fős személyzetből csak 30 a képzett könyvtáros, és közülük is csak négyen értenek kellőképpen a katalógizáláshoz. Az állomány tartalmi feltárása a Library of Congress osztályozási rendszerét felhasználva szintén cédulakatalógus formájában történik, csak a fogalmak betűrendes mutatója készült el elektronikusan, de ennek sincs online hozzáférési lehetősége. A nemzeti bibliográfia nyomtatott formában való publikálása 1995-ben leállt, jelenleg CD-ROM formában készítik elő az 1996-2006 közötti anyagot. Súlyos gondot okoz az állomány épségének megőrzése: a Sala Uruguay kivételével ugyanis a könyveket és folyóiratokat napfénynek kitett és klimatizálás nélküli rendkívül szűkös raktárhelyiségekben őrzik. Bár 2003-ban a japán államtól a mikrofilmhez és szkenneléshez korszerű technikai berendezést kaptak, a könyvtár ezt anyagi és személyi okokból nem tudja saját céljaira használni, mindössze az olvasók megrendeléseit szolgálják ki. Összességében elmondható, hogy a Nemzeti Könyvtár alapvető átszervezésre és modernizálásra szorulna, ez azonban a fenntartó állam hozzájárulása nélkül keresztülvihetetlen.

A Parlamenti Könyvtár 250 ezer kötetes állományával az ország második könyvtára. Anyagát a Nemzeti Könyvtárhoz hasonlóan elsősorban a köteleispéldányokból gyarapítja. Könyveit a parlament különböző helyiségeiben őrzi, periodikáit a parlament épületén kívül, ez utóbbiak helyben való használata délelőtt a nyilvánosság

számára is megengedett. Állományát számítógépes formában tárja fel, tizedes osztályozási rendszerben.

Az uruguayi egyetemek sajátos szerkezetében az egyes fakultások rendkívül jelentős szerepet játszanak, saját külön könyvtárral rendelkeznek. Az Állami Egyetem (Universidad de la Republica) természettudományi fakultásának könyvtára modern, napfényes épületben működik, szabadpolicos rendszerrel. Állományát WinISIS rendszerben tárja fel, melyet MARC formátumra kíván felcserélni, az egyetem teljes állományát felölelni szándékozó, tervezett központi katalógusnak megfelelően. Az állomány feltárásában többféle rendszert alkalmaznak, pl. a matematikát a tizedes osztályozás, a fizikát az Amerikai Fizikai Intézet szakrendszerével tárják fel.

A természettudományi fakultás könyvtárának modernségével éles ellentétben áll a bölcsészettudományok fakultásának könyvtára. Itt a gazdag könyvállományt a pinceraktár nyirkossága és légszennyeződése pusztítja menthetetlenül.

A Katolikus Egyetemen működik Uruguay legrégibb és legfontosabb magánkönyvtára. Mivel fakultásai az egész országot behálózzák, kétlépcsős ellátórendszert épített ki: a montevideói központi könyvtár állománya (70 ezer kötet) az egyetemi könyvtárközi kölcsönzés útján bárhol elérhető.

Montevideóban tizenkilenc városi, kerületi könyvtár működik (a legrégebb 1902 óta). 1998-tól a kerületi könyvtárak együttműködnek a BiblioRed programban, egy számítógépes közös katalógus kiépítésén dolgoznak, a városvezetés azonban 2006-ban megvonta a program anyagi támogatását. A könyvtárak nem rendelkeznek meghatározott állománygyarapítási kerettel, évente átlagosan ötven új könyvet tudnak megvásárolni, periodikát pedig általában nincs módjuk előfizetni. A olvasók száma mindezek következtében újabban drámaian visszaesett.

A szakmai képzés 1945 óta az Állami Egyetemhez tartozó könyvtárosképző intézetben folyik, négyéves, és magiszteri fokozatot ad. Ugyan-

csak 1945 óta működik az Uruguayi Könyvtárosok Egyesülete.

(Katsányi Sándor)

07/263

AMARASIRI, Upali: From golden water to salvation: tsunami-affected libraries in Sri Lanka = Alexandria. 18.vol. 2006. 3.no. 119-133.p. Bibliogr. 9 tétel.

Cunami sújtotta könyvtárak Sri Lankán

Elemi károk; Támogatás -más országnak

A 2004. decemberi szökőár óriási veszteségeket okozott, mind emberi életekben, mind az infrastruktúrában és épületekben. A legnagyobb károk Indonéziában és Srí Lankán keletkeztek, de az árhullám különböző mértékben érintette Malajziát, Thaiföldet, Kenyát, Mianmárt és Tanzániát is.

Srí Lankán a nagylelkű nemzetközi segítségeknek és a kormány eltökéltségének köszönhetően sikerül jobb minőségű infrastruktúrát létre hozni a cunami előtti állapotoknál. A kép azonban nem ilyen egyszerű, mivel a helyreállítási munkálatokat nagyban hátráltatja az országban 20 éve folyó polgárháború, melyben a kormány és az ellenzéke nem tudnak megegyezni a megígért nemzetközi segítség elosztásáról és felhasználási mechanizmusáról. Ennek eredményeként számos helyi és nemzetközi civil szervezet kezeli a segélyek nagy részét, a kormányra csak a koordinálása és ellenőrzési feladatokat hagyva.

A cunami óriási károkat okozott a könyvtári szektorban is: összesen körülbelül 300 könyvtár érintett az árhullám hatása valamilyen mértékben. Az óriási emberáldozatokkal járó katasztrófa bekövetkezése után a megmaradt könyvtári állomány mentése és a helyrehozatal nem az elsődleges feladatok közé tartozott. A megrongálódott állomány nagy részében a víz és sár olyan súlyos károk okozott, hogy csak a nagy értéket képviselő dokumentumokat próbálták meg restaurálással helyreállítani. A Srí Lanka-i Nemze-

ti Könyvtár és a Nemzeti Levéltár munkatársai olyan információs füzeteket állítottak össze, melyekben megpróbálták bemutatni a könyvtárosoknak és az önkénteseknek, hogyan tudják a könyvtári dokumentumokat megtisztítani és helyreállítani.

A szökőár híre az egész világon nagy megdöbbenést keltett, és hamarosan nemzetközi segélyakciók és pénzbeli adományok érkeztek az országba. A becslések szerint a teljes újjáépítés 2,2 milliárd US dollárba kerül, és legalább öt évig fog tartani. A könyvtárak helyreállításának munkáját egy külön erre a feladatra felállított szervezet végzi (Sri Lanka Disaster Management Committee for Library, Information Services and Archives = SL DMC for LISA) az UNESCO-val együttműködve. A szervezet rövidtávú terveiben szerepelt a könyvtári épületek, berendezések, állományok helyreállítása, pótlása. Elsődleges feladat volt az oktatás helyszínének, az iskolának a helyreállítása, helyenként teljes újjáépítése. Az új iskolák felépítésével új, modern iskolai könyvtárak is épültek. 2006 novemberéig 123 szökőár sújtotta iskolában kezdődtek el, 21 esetben már be is fejeződtek, a helyreállítási munkálatok. A közkönyvtári szektorban azonban a könyvtáros szervezetek erőfeszítései ellenére sem kezdődtek meg az iskolai könyvtárakhoz hasonlóan a helyreállítási munkálatok. Csupán néhány közkönyvtár újjáépítése vagy rendbehozatala történt meg, melyhez az UNESCO, a hazai és nemzetközi civilszervezetek és önkéntesek munkája és segítsége járult hozzá jelentősen.

A hosszú távú segítség biztosítása érdekében a SL DMC for LISA könyvtár-adoptálási projektet indított el, melyben elsőként az angol könyvtárosok és információs szakemberek egyesülete, a CILIP egy szökőár sújtotta könyvtárat támogattott. Önkéntesek érkeztek Angliából, akik szakmai segítséget nyújtottak a helyi könyvtárosoknak az állomány helyreállításában. A CILIP anyagilag is támogatta a gyermekrészes állományának és bútorzatának felújítását, a könyvtár teljes újjáépítésének is vállalja az anyagi vonza-

tait. A projekt folytatásában 14 Srí Lanka-i egyetemi könyvtár vállalta a cunami sújtotta könyvtárak megsegítését.

Fontos feladat volt az újonnan épült falvak és lakóterületek könyvtári ellátásának megszervezése, aminek során könyveket és bútorokat bocsátottak a sokszor csak egy kis olvasószobával rendelkező helyi közösség számára. Mivel nem állt rendelkezésükre elegendő képzett könyvtáros, legtöbb esetben önkéntesek vállalták a „könyvtár” működtetését.

Az e-Srí Lanka projekt keretében több olyan program van folyamatban, melynek célja az új IKT biztosítása a vidéki lakosság számára. Ilyen a Nenasala projekt is, mely az információs műveltség fejlesztését tűzte ki feladatul tudásközpontok létrehozásával szerte az országban. 2006-ra 200 ilyen központot alakítottak ki, melyek lehetővé tehetik a földrajzi és gazdasági akadályok leküzdését. Tervek szerint a tudásközpontok száma 2008-ig eléri majd az ezret.

A szökőár arra készítette a Srí Lanka-i kormányt, hogy „katasztrófa-elhárítási” törvényt alkosson 2005-ben. A könyvtáraknak, mint információs pontoknak fontos szerepük lehet katasztrófa idején a lakosság tájékoztatásában, figyelmeztetésében. Ezen kívül szerepet vállalhat az emberek felvilágosításában a környezetük védelmével kapcsolatban.

A szerző szerint a könyvtári szektorban minimum 5-10 év szükséges a károk helyreállításához, és bízik benne, hogy a tengerparti területeken is modern, fejlett technológiával ellátott könyvtárak jöhetnek létre.

(Bognárné Lovász Katalin)

Együttműködés

07/264

WANNER, Gail - BEAUBIEN, Anne - JESKE, Michelle: The rethinking resource-sharing initiative. A new development in the USA = Interlend.Doc.Supply. 35.vol. 2007. 2.no. 92-98.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Új forrásmegosztási törekvések az Egyesült Államokban: egy új manifesztum megfogalmazása

Egybehangolt állományalakítás; Együttműködés -belföldi; Könyvtárközi kölcsönzés;

A tanulmány nemzetközi összefüggésben mutatja be a forrásmegosztás terén azokat az innovációs folyamatokat, amelyek az Egyesült Államok könyvtáros társadalmában zajlanak. A szükséges reformokat manifesztum formában írja le. Tárgyalja az interoperabilitás kérdését, felhívja a figyelmet a könyvtárak láthatóságának javítására az internetes keresési eredményeknél, és példákkal illusztrálva ismerteti a GET-IT projektet. Mindhárom szerző a bemutatott fejlemények kulcsszereplője. A cikk értékes bepillantást nyújt az forrásmegosztásról szóló mostani amerikai elméletekbe.

(Autoref. alapján)

Lásd még 258, 277, 294-295, 303, 305, 308, 314, 324, 332-334

Jogi szabályozás

07/265

OYE, Karen: Zooming in on copyright with integrated library software services = *Comp.Lib.* 27.vol. 2007. 6.no. 16-22.p.

Az integrált könyvtári rendszerek szoftverei és a szerzői jogi rendelkezések betartása

Integrált gépi rendszer; Szerzői jog; Szoftver

A clevelandi *Case Western Reserve University* központi könyvtára, a *Kelvin Smith Library* (KSL) olvasószolgálatának vezetője felel az intézmény marketing- és PR-tevékenységéért, de emellett képviseli az egyetemet az *OhioLINK* egyik bizottságában is, továbbá a szerzői jogi kérdésekkel kapcsolatos feladatokat is ellátja.

Az 1996-ban megnyílt KSL-t a jövő könyvtáraként tartják számon: nem csak jelentős méretű és rugalmas olvasói terei, hanem szerzeágázó elektronikus szolgáltatásai miatt is. Ezek az új szolgáltatások a szerzői jogok (és jogdíjak) kezelésében is lényeges változásokat hoztak, és a könyvtár tevékenységének hangsúlyos részét képezik (tudatosan ügyelnek a jogok tiszteletben tartására és a felhasználók oktatására), de ez a szemlélet beépül mind a könyvtárközi kölcsönzésbe (*ILLiad*), mind a kötelező irodalommal való ellátásba (*Ares*).

Integrált megoldásaik révén – melyben az *Atlas Systems* programjai segítenek – már a kezdet kezdetén gyorsan tisztázhatóak különböző fizetendő jogdíjak a könyvtár honlapján, emellett a jogkezelést végző központ, a *Copyright Clearing Center* (CCC) megoldásai is közvetlenül leolvashatóak az *ILLiad* megfelelő oldalain.

A jogtisza dokumentumhasználat tudatossága a diákok felkészítésében, az oktatásban is jelen van. Ezt a munkát is a gyorsaság és az áttekinthetőség jellemzi – mind a könyvtárosok, mind az oktatók és kutatók számára. (A könyvtár tevékenységéről a <http://library.case.edu/ksl/> címen lehet részletesen informálódni.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 281, 304

Könyvtárosi hivatás

07/266

CHADAJ, Anna - GARCZYŃSKA, Maria - SZAFŁARSKA, Ewa: Bibliotekarze bibliotek akademickich w krajach Unii Europejskiej. Raport z badań = *Przg.Bibl.* 75.rocz. 2007. 1.no. 67-85.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Felsőoktatási könyvtárosok az Európai Unió országaiban. Kutatási jelentés

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Felmérés [forma]; Könyvtárosi hivatás; Könyvtároszetika; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés

A szerzők egy kérdőíves felmérés eredményét ismertetik, amelynek célja az Európai Unió 25 országában dolgozó felsőoktatási könyvtárosok helyzetének összehasonlítása volt. A cikk ennek kapcsán a következő témákkal foglalkozik: a könyvtárosképzés (a pályára való elméleti és gyakorlati felkészítés), a szakmai karriert meghatározó tényezők, a könyvtárosok kötelességei és jogai, az Unió országaiban kidolgozott szakmai etikai kódexek. Kiemeli a társadalomban élő képet a szakma szerepéről és jelentőségéről, és bemutatja a könyvtárosegyesületek tevékenységét.

(Autoref.)

07/267

AWASOM, Innocent: Science librarianship in Africa = Sci.Tech.Libr. 27.vol. 2006. 1/2.no. 159-171.p. Bibliogr.

A természettudományi könyvtárosság Afrikában

Felmérés; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Könyvtárostoborzás; Szak-könyvtár -természettudományi és műszaki

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A természettudományi könyvtárosság viszonylag új terület az afrikai könyvtárügyben, mivel a régi könyvtárosok többsége humán végzettséggel rendelkezett. Sajnos hiány mutatkozik a természettudományi végzettségű könyvtárosokból, és az annál is inkább kritikus, mert a kontinensen szükség lenne a tudományos kutatás és fejlesztés támogatásának segítésére. Miért van ez az úr? Mit tesznek a könyvtárosképző intézetek a természettudományi könyvtárosság iránt érdeklődők becsalogatása, felvétele, motiválá-

sa és képzése érdekében? Mit tesznek a szakmai egyesületek a természettudományi könyvtárosság ügyének támogatására? Milyen szerepet játszanak az egyetemi és tudományos könyvtárak a természettudományi könyvtárosok megtartásában és más területekre való elvándorlásuk megakadályozásában? A cikk megpróbál választ keresni a fenti kérdésekre az egész kontinensre kiterjedő helyzetképpel.

(Autoref.)

07/268

REUTTY, Michele: What happened to me when the police came knocking = Comp.Libr. 27.vol. 2007. 6.no. 11-15.p.

Mit tettem, amikor a rendőrség bekopogtatott...

Adatvédelem; Könyvtároszetika

Hasbrouck Heights kb. tizenkétezer lakosú város New Jersey állam északi részén. Könyvtára a Bergen megyei könyvtári együttműködési rendszer tagja. Kölcsönzési mutatói az országos átlag fölöttiek, használói nagyon kedvelik.

Mrs. Michele Roetty már 17 éve vezette mindenki legteljesebb meglegésére a városi könyvtárat, mikor az alábbi eset történt:

2006 májusában egy fiatalember szóban zaklatott egy 12 éves lányt az önkormányzat épülete előtt, amelyben a könyvtár is található. A zaklató kezében könyvek voltak, melyeket feltehetőleg éppen a könyvtárból kölcsönzött. A lány emlékezni vélt az egyik címére. A rendőrök ezen a nyomon indulva akarták azonosítani a tettest.

Háromszor jártak a könyvtárban, hogy a számítógépes kölcsönzési rendszerben – mely a megyei könyvtári együttműködési kör összes olvasójának személyes adatait tartalmazza – kutakodjanak. Első két alkalommal, habár ez lett volna a törvényes út, semmiféle hivatalos, írásbeli meghatalmazás nem volt náluk. A könyvtár erre hivatkozva, tiszteletteljesen bár, de elutasította a kérést. A rendőrök ezt határozottan rossz néven vették.

Oktatás és továbbképzés

07/269

KOENIG, Michael E. D.: Looking back. A review of four key articles from volume one = *Educ. Inf.* 25. vol. 2007. 1. no. 57-61. p.

Visszatekintés: négy fontos cikk a folyóirat első számából

Folyóirat -könyvtári; Könyvtárosképzés -felsőfokú

Huszonöt éve, 1983-ban jelent meg az *Education for Information* első száma. Az ebben szereplő cikkek (*Cronin, Ford, Grogan* és *Line* írásai) és a tárgyalt témák nagy része máig releváns maradt.

A könyvtárosképzéssel való elégedetlenség *Maurice Line* cikkében egyenesen úgy bukkan fel, hogy a képzés alig vagy egyáltalán nem hasznos a könyvtári gyakorlat számára. A kutatás szükségességét is provokatívan kétségbe vonja. *Ford*, aki maga is oktató, egy idealizált, szinte már romantikus modellt leíró cikkében azt javasolja, hogy ne is legyenek vizsgák. Az elméleti és a gyakorlati ismeretek egyensúlya már akkor is örökzöld témának számított. A kérdés ma is az, hogy az intézmények olyan diákokat képezzenek-e, akik munkára készek, vagy pedig olyan készségekkel és tudással vétezzék fel őket, amelyek egész szakmai életpályájukon tartanak majd. Az Egyesült Államokban az elméleti és a gyakorlati felkészítés közötti feszültség nő. A mesterképző programok száma viszonylag állandó, de a doktori programoké tovább nő (jelenleg az intézmények fele kínál ilyet), az intézmények ugyanis tudományos státust igyekeznek elérni. *Grogan* leíró cikke azt világítja meg, hogyan fejlődött a könyvtárosképzés az Egyesült Királyságban és az USA-ban. A cikk informatív és hasznos, de kissé lehangoló, hogy a tárgyalt kérdések ma is napirenden vannak. *Cronin* előrevetíti, hogy a menedzsment- és pénzügyi is-

A könyvtárvezető tájékoztatta feletteseit a történekről. A könyvtár megbízott jogi képviselője (aki mellesleg a rendőrségnek is dolgozik ugyanilyen minőségben) nem helyeselte a könyvtárvezető eljárását.

Harmadszorra a megfelelő engedély birtokában a rendőrség végül hozzájutott az őt érdeklő adatokhoz. A könyvtárvezető számára azonban ekkor kezdődött a valódi mizéria.

A polgármester (azelőtt maga is rendőr) „tényfeltáró” vizsgálatot indított ellene a nyomozás akadályozásával, és hatáskörének túllépésével vádolva. A többszöri nyilvános meghallgatáson a közönség java része a rendőrök rokonaiból, ismerőseiből állt, akik hangos huhogással kísérték a könyvtárvezető vallomását. Jelen voltak azonban a könyvtárat jól ismerő helyi lakosok és az állam különböző részéről érkezett könyvtárosok is. Ők mindannyian védelmére keltek azt hangsúlyozva, hogy a könyvtár senkinek a személyes adatait nem adhatja ki erre szóló törvényes meghatalmazás nélkül. Ám mindhiába. Az önkormányzat és a könyvtár irányító testülete fityyot hányt az ALA állásfoglalására, valamint az ország minden részéből érkező e-mailek és telefonhívások százaira is. Ragaszkodtak a büntetéshez, amely kétheti fizetés nélküli felfüggesztés lett volna. Mivel ez az ítélet a könyvtárvezető számára erkölcsileg elfogadhatatlan volt, lemondott állásáról.

Azóta Mrs. Reutty az Oakland Public Library igazgatójaként dolgozik. Megkapta a University of Illinois Graduate School of Library and Information Science Szellemi Szabadság Díját, a New Jersey Library Association Szellemi Szabadság Díját, és megválasztották a New Jersey Library Association elnökének. Az ügy legfőbb hozadékanak azonban azt tekinti, hogy ma már New Jersey minden könyvtára rendelkezik olyan szabályzattal, mely pontosan előírja, mi a teendő, ha a törvény képviselői kopogtatnak a könyvtár kapuján.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 273, 293, 311

mereteket hangsúlyosabban kell szerepeltetni. *Line* kiemeli, hogy a könyvtárosoknak más szakmáktól eltérő adminisztratív és menedzsment készségekre van szükségük. Napjainkban a tantervek tartalmi elemzése (*Chu*) azt mutatja, hogy a programoknak ma is csak valamivel több mint fele szerepelteti a vezetési ismereteket a törzsprogramban. Hogy mit lehet tanulni ezekből a cikkekből? *Line* akkori összegzésében az szerepel, hogy a képzésnek arra kell felkészíteni, hogy a könyvtáros a forrásokat, az embereket és a rendszereket menedzselje. Ugyanez olvasható az USA mai I-Schooljainak programjában is, igaz ott tartalomról, emberekről és technológiáról beszélnek. A könyvtárosság identitásának eróziójára két válasz született. Az egyik ezt bővülési lehetőségnek tekinti, ennek eredményei az I-Schoolok, amelyek új programjai a szomszédos tudományterületeket is felölelik. A másik válasz a korábban független könyvtári-informatikai programok integrálása például a pedagógiai vagy a kommunikációs-újságírói képzőintézményekbe (bár ezt általában nem a könyvtári program kezdeményezte, de nem is fogadta örömmel...). A független, önálló könyvtárosképző intézmények mára eltűnőben vannak.

A változások egyáltalán nem olyan drámaiak, mint ahogy a cikkek előrevetítették. *Cronin* ugyanakkor még csak utalt a tudásmenedzsment kialakulására, amely az üzleti szférában azóta teret nyert. A távoktatás is jelentősebben fejlődött, mint várták, különösen a webnek köszönhetően indult meg. A cikkek újraolvasásra érdemesek, mind a vissza-, mind pedig az előretekintéshez.

(*Hegyközi Ilona*)

07/270

KAJBERG, Leif: The European LIS curriculum project. An overview = *J.Educ.Lib. Inf. Sci.* 48. vol. 2007. 2. no. 68-81. p. Bibliogr.

A könyvtár- és információ tudományi képzés tantervének európai projektje

Együttműködés -nemzetközi; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Tanterv, óraterv

A cikk az európai tantervfejlesztési projekt célját, szervezetét, eddigi eredményeit és további lehetőségeit ismerteti. A projekt az EU SOCRATES programja finanszírozásával indult meg 2004-ben. A könyvtárosképző intézmények tantárgyait szakértők elemezték, és az *Európai tanterv. Megjegyzések a könyvtárosképzéshez* (2005) című e-könyvben véleményezték. A projekt háttérének ismertetésében a dokumentum kitér a kultúrák, nyelvek, hagyományok, fogalmak sokféleségére és a képzési programok, szintek, illetve oktatási formák különbségeire. A projekt egyik fő célja az volt, hogy az európai könyvtárosképző intézmények között tizenkét, kulcsfontosságúnak ítélt területen megindítsa az egyeztetés folyamatát. Az egyeztetés során kiemelt figyelmet fordítottak az EU-perspektívákra és a bolognai folyamatra. Az eredmények az egyes tanegységekben, oktatási modellekben, a tantervek szerkezetében, a tematikákban, illetve az értékelési és pedagógiai módszerekhez fűzött kommentárokból tükröződnek. A projektdokumentum összegzésében értékelő megjegyzések és a folyamat során azonosított problémák – például a terminológia kérdése – szerepelnek.

(*Autoref.*)

07/271

CAREVA, Aleksandra Vladimirovna: Podgotovka bibliotečno-informacionnyh specialistov vo Francii = *Bibliotekovedenie*. 2007. 1. no. 86-93. p. Bibliogr. 11 tétel.

Könyvtári és információs szakemberek képzése Franciaországban

Könyvtárosképzés -felsőfokú

A felsőfokú könyvtáros-informatikus képzési rendszer két formája a rövid és a hosszú távú képzés. A rövid távú kétéves oktatást jelent, a tanulást ezután folytatni lehet. Elvégzése a szakmai

hierarchia középszintjére elegendő végzettséget ad. A hosszú távú képzés 4-5 évet vesz igénybe, elvégzése után vezető beosztásba lehet kerülni, szűkebb területen vagy a doktori fokozat elnyeréséért folytatni a tanulmányokat.

A rövid távú képzésnek két útja van:

- műszaki végzettséget igazoló diploma az információ és a kommunikáció terén (diplôme universitaire de technologie = DUT),
- felsőfokú tudományos-műszaki végzettséget igazoló diploma (diplôme d'études universitaires scientifiques et techniques = DEUST).

Mindkét esetben a tananyag része az elméleti és a gyakorlati oktatás, valamint a kötelező gyakorlat. A DEUST általánosabb jellegű, a tartalom sokszor a munkaerőpiactól függ. A DUT-hoz 1620 óra előadást kell meghallgatni, míg a DEUST-hoz mindössze 1200-at. Az alapképzés + két év felsőfokú képzés szintű oktatás célja, hogy a diplomások gyorsan el tudjanak helyezkedni. A DUT diplomával rendelkezőknek 65%-a azonban hosszú távú képzés keretében folytatja tanulmányait.

DUT diplomát öt szakterületen lehet kapni, ezek közül kettő érinti a könyvtári területet: vállalati dokumentációs tevékenység és a könyvészet. A vállalati rendszer témában 14 műszaki főiskolán folyik képzés, míg a könyvészet szakterületén 9 helyen. A DEUST diploma megszerzéséhez a tanulmányi idő két év, de a jelentkezőknek már részt kell venniük valamilyen általános felsőfokú képzésben (diplôme d'études universitaires générales = DEUG). DEUST diplomát négy könyvtári szakon lehet szerezni: könyvtáros-dokumentációs szakember, tudományos-műszaki információ és dokumentáció, szakmák kulturális területen, szakmák a könyvészet és a dokumentáció terén.

A hosszú távú képzés az alapképzésre épülő további 4-5 éves képzések összefoglaló neve. Elvégzésekor általános vagy szakképesítés szerezhető. Az általános képzés befejezésekor szerezhető diploma a DEUG, a licencfokozat, a

mesterfokozat és a felsőfokú képzést igazoló diploma (diplôme d'études approfondies = DEA). A felsőfokú szakképzés egyetemeken szakmai intézeteiben (institut universitaire professionnalisé = IUP) szerezhető, az ötéves szakképzést igazoló diplomával (diplôme d'études supérieures spécialisées = DESS) zárul. Az általános képzésben részt vevők szakképzést nem kapnak, de fakultatív tárgyként felvehetik valamely szakterület tárgyait. Az egyetemi intézetek rendszerét 1991-ben vezették be, ezekben hároméves szakirányú képzés folyik. Ide az nyerhet felvételt, aki elvégezte az általános felsőfokú képzést (DEUG diploma) vagy a műszaki felsőfokú képzést (DUT diploma) első évét. Akinek a DEUG vagy a DUT diplomája már megvan, az intézetben folyó oktatás második évfolyamára jelentkezhet. A könyvtártudomány és a dokumentáció terén az IUP-okban a következő szakokban folyik oktatás: könyvészet, tudományos-műszaki dokumentáció és információ, információ és kommunikáció, dokumentum-engineering, nemzeti kulturális és dokumentális örökség, vállalati dokumentum-engineering, multimédia és információtechnológia. A tudományos-műszaki dokumentáció és információ szakirányban a képzés a Lyoni Egyetemen folyik. Itt van olyan oktatási forma is, amely licencfokozattal zárul (diploma a 3. év után), és amely mesterfokozatra (5 év) készít fel. 1999-ben indult a Lyoni Egyetemen az információ és kommunikáció szakirány, először csak 3 éves kurzusokkal, majd itt is megnyílt a mesterképzés.

Az oktatás harmadik szakaszában szerezhető a DEA vagy a DESS. Míg az alsóbb szinteken évről évre változnak az induló szakok, ebben a szakaszban viszonylag állandók, mivel ezen a szinten ez esetben elmélyültebb elméleti és gyakorlati képzés folyik. A könyvtárügy területén hat elméleti modult kell teljesíteni, beleértve az angol nyelvtanulást is. Itt kötelező a gyakorlat, tudományos bibliográfia készítése a diplomamunka témájában és a védés. Az ilyen végzettséggel rendelkező szakemberek könyvtári vezető

állásokra pályázhatnak.

A DEA-t megcélzó hallgatók számára elméleti és módszertani képzés folyik. Ebben az esetben az első év után kapott diploma a doktori disszertációra felkészülés első évét jelenti, mivel az itt folyó oktatás a kutatási irány kiválasztásához szükséges. A könyvtári-információs tudományok területén a DEA-t 13 szakon lehet megszerezni, közülük a tudományos-műszaki információ és az információs és kommunikációs tudományok szakot több egyetem is kínálja, különböző szakirányokban mint pl. az információfeldolgozás és -keresés. Szűkebb szakterület az írásbeliség története vagy a multimédiás dokumentumok.

Összefoglalva: Franciaországban széles körben folyik a rövid és hosszú távú könyvtáros- és informatikusképzés. Mivel meghatározott munkaköröket csak megfelelő végzettséggel lehet betölteni, a szakmai előmenetelhez szükség van a folyamatos tanulásra.

(Viszocsekné Péteri Éva)

07/272

GREIFENEDER, Elke: Magisterstudenten auf dem Abstellgleis. Fähigkeiten und Einsatzmöglichkeiten von Absolventen der Bibliotheks- und Informationswissenschaft = Bibliotheksdienst. 41.Jg. 2007. 6.no. 624-629.p.

Magiszterhallgatók holtvágányon. A könyvtár- és információtudomány szakot végzettek képességei és elhelyezkedési lehetőségei

Képesítés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Munkabér, alkalmazás

Németországban a könyvtárosképzés felső szintjét mindeközéig a Humboldt Egyetemen folyó másoddiplomás ún. magiszterképzés jelentette. Az új típusú bachelor-master jellegű képzési rendszer fokozatos bevezetésével a szakma figyelmé (indokoltan) erre terelődött, pedig amíg ennek az új típusú képzésnek végzettjei könyvtári munkaerőként megjelennek, háromszáznyolcvan magiszter szinten végzett szakember

vár munkára. Ők most mintha holtvágányra kerültek volna.

A szerző a magiszterképzés pozitívumaira hívja fel a figyelmet. A végzettek könyvtárosi szakképzettségük mellett egy másik szakkal is rendelkeznek, ami a szakreferensi munkakör esetében rendkívüli előnyt jelent. A képzés a könyvtári ismeretek szilárd alapjainak biztosítása mellett szakmai kreativitásra és innovációra nevel, a magiszter tanulmányokat végzettek képesek a könyvtári feladatokat analizálni, értékelni, a megfelelő megoldást kiválasztani, képesek a könyvtár jelene mellett annak jövő érdekeit is megragadni, szaktanácsadói és mediátori feladatokat ellátni.

Szakmai érdek, hogy a magiszter stúdiumot végzettek ne holtvágányra kerüljenek, hanem ellenkezőleg, az előző sávba. Annál is inkább, mert ez a régi képzési forma talán olyan előnyökkel is rendelkezik, melyek nem lesznek feltétlenül jelen az újban.

(Katsányi Sándor)

07/273

DALI, Keren - DILEVKO, Juris: Smoothing the transition. Retraining centers in Canada for immigrant librarians from Eastern Europe and the former Soviet Union = Slav.East Eur.Inf.Res. 8.vol. 2007. 1.no. 77-102.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Kanadai átképző központok a Kelet-Európából és a volt Szovjetunióból emigrált könyvtárosok számára

Könyvtáros -hátrányos helyzetű; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Továbbképzés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A bemutatott bizonyítványok, széles körű szakértelem, idegen nyelvek és kultúrák ismerete ellenére a kelet-európai és a volt szovjetunióbeli könyvtárosképző intézményekben végzett be-

vándorlóknak számos kihívással kell szembesülniük, amikor hivatásos könyvtárosként próbálnak munkát találni Kanadában. A szerzők olyan modellt mutatnak be az ezekben az országokban diplomát szerzett könyvtárosok továbbképzésére, amely elősegíti beilleszkedésüket a kanadai könyvtárosság világába anélkül, hogy teljesíteniük kellene a vendéglátó ország könyvtár- és információtudományi (LIS) diplomájához szükséges formális követelményeket. Figyelembe véve és építve a meglévő, külföldön szerzett diplomájukra ez a továbbképző program egy ALA által akkreditált LIS-bizonyítvány megszerzéséhez vezet, amely lehetővé teszi a külföldön tanult bevándorló könyvtárosok számára, hogy azonos háttérrel versenyre kelhessenek a „hazai pályán” kiképzett könyvtárosokkal, kiküszöbölve ezzel a diszkriminációt.

(Autoref. alapján)

Lásd még 255, 266, 270

Szabványok, normatívák

07/274

WELCH, Jeanie M.: Click and be counted. A new standard for reference statistics = Ref.Lib. 47.vol. 2007. 1.no. 93-104.p. Bibliogr.

Új amerikai szabvány a referenz statisztikára

Online üzemmód; Referenz; Statisztika; Szabvány-könyvtári

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk a Nemzeti Információs Szabványosítási Szervezet (National Information Standards Organization = NISO) által kifejlesztett új szabványt, a NISO Z39.7-2004-est ismerteti, amely a könyvtárak által készített honlapok, a csevegő és az azonnali üzenetküldő referenz szolgálta-

tások használatának mérését szabályozza. Az új szolgáltatási módokról való statisztikai adatok integrálása a hagyományos könyvtári statisztikába pontosabb képet ad a könyvtári szolgáltatásokról, és demonstrálja, hogyan bővítették a könyvtárak a használóikkal való kapcsolatteremtési lehetőségeket a digitális korban. A tanulmány olyan referenz kérdések statisztikai számbavételével is foglalkozik, amelyeket nem a referenzpultnál (pl. egyes könyvtárosok munkaszobájában) válaszoltak meg.

(Autoref.)

07/275

BALKÓCIOVÁ, Mária: O štandardoch pre verejnú knižnicu = Knižnica. 8.roč. 2007. 4.no. 6-9.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A közkönyvtári szabványokról

Közművelődési könyvtár; Működési feltételek; Nemzetközi helyzetkép; Szabvány-könyvtári

A cikk a szlovákiai közkönyvtárak által alkalmazott szabványokkal, illetve a szlovákiai könyvtári szabványosítás kiindulópontjaival foglalkozik. Külföldi szabványokban használatos mutatókat sorol fel (munka- vagy kölcsönzési órák száma, az egy főre jutó állománygyarapítási pénzesz-szeg, évente kölcsönzött dokumentumok száma, audiovizuális dokumentumok az állományban, olvasói helyek száma, nyilvános internet-hozzáférési pontok száma, technikai eszközök, cédula- és online katalógus, weboldal, a könyvtárosok lakosságra vetített száma, a könyvtárvezető végzettsége, az egy helyi lakosra jutó kötetek illetve kiadások, a könyvtárosok hozzáférése az internethez stb.). Szabványokat ismertet az USA bizonyos államaiból (Wisconsin, Texas, Kansas) és európai országokból (Nagy-Britannia, Csehország).

(Autoref.)

07/276

BALKÓCIOVÁ, Mária - ŠUŠOLIAKOVÁ, Katarína: Návrhy štandardov pre verejné knižnice Slovenska = Knižnica. 8.roč. 2007. 5.no. 3-13.p.

Res. angol nyelven

Szabványjavaslatok a szlovák közkönyvtárak számára

Felmérés; Közművelődési könyvtár; Működési feltételek; Normatívák, mutatószámok

A cikk szlovákiai közkönyvtári szabványjavaslatokat ismertet, melyeket az OKS SR (Odbor pre knižnicný systém SR; a könyvtári rendszernek nyújtandó szolgáltatások osztálya) közkönyvtári szabványosítási bizottsága dolgozott ki. A cikk egyike a 2007. március 29-én, Zsolnán megtartott szeminárium előadásainak, melyet az OKS, a Zsolnai Egyetem, a Matica slovenská és a Szlovák Könyvtárosok Egyesülete közösen szervezett.

A szabványjavaslatok kidolgozásakor a bizottság egyaránt támaszkodott a külföldi tapasztalatokra és a könyvtárak 2005-ös helyzetét felmérő kérdőívek eredményeire. A kérdőíveket 2006 végéig küldték meg a megyei könyvtáraknak, és a következő mutatókra alapozták őket: a könyvtár helye az előre meghatározott méretkategóriákban, a vétel útján történő állománygyarapítás, a gyarapításhoz felhasznált pénzügyi források, az előfizetett időszaki kiadványok száma, a nyilvános és kutatási terekben rendelkezésre álló internet-hozzáférési pontok száma, valamint a nyitvatartási idő.

(Autoref.)

07/277

TANKS, Elsebeth - FREDERIKSEN, Carsten: The DAISY standard. Entering the global virtual library = Libr.Trends. 55.vol. 2007. 4.no. 932-949.p.

A DAISY szabvány: belépés a globális virtuális könyvtárba

Együttműködés -nemzetközi; Elektronikus könyvtár; Szabvány; Vak könyvtárhasználó

Az információs társadalom kialakulása és az információs-kommunikációs technika (IKT) gyors fejlődése arra ösztönözte a gyengén látó használókat kiszolgáló könyvtárakat, hogy világszerte együttműködjenek az analóg szolgáltatásokról a digitálisakra való átállásban. Az 1996-ban megalakult DAISY Konzorcium megvetette a digitális hangos könyv módszertani alapjait. Az erre vonatkozó nemzetközi szabvány jó úton halad afelé, hogy multimédia-szabvánnyá váljon. A DAISY új partnerkapcsolatokat, munkamódszereket és gondolkodásmódot hívott életre. A digitális szolgáltatásokról kialakított jövőkép hatására javultak a gyengén látó használóknak nyújtott könyvtári szolgáltatások, és megváltoztak maguk a részt vevő könyvtárak is. Néhány DAISY-tagkönyvtár állománya ma már közel teljesen digitalizált, a DAISY-technológiát pedig maholnap széles körben használják. Lehetséges, hogy hamarosan egy globális virtuális könyvtárat fogunk használni, és a DAISY tapasztalatai sok tekintetben modellként szolgálnak majd a könyvtári szolgáltatások további fejlődésében.

(Autoref.)